

ERMENİ İDDİALARININ DEMOGRAFİK BOYUTU ÜZERİNE KYLE ORTON'IN BİR DEĞERLENDİRMESİ

AVİM

İngiliz gazeteci ve yazar Kyle Orton, 1915 olayları sırasında yaşanan Ermeni kayıplarının demografik boyutunu değerlendiren 1915 Ermeni Felaketinin Aritmetiği başlıklı bir makale kaleme aldı.^[1] Orton, makalesine sorunun özünü açıkça ortaya koyarak başlamaktadır: Tarihsel savaşlar ve katliamlar üzerine yürütülen rakam oyunu * son derece şüpheli bir iştir; burada olağan kalıp, güvenilir bir arka plana dayanmayan, siyasi aktörler tarafından belirlenen rakamların tekrarlanarak totemleştirilmesinden ibarettir. 1915-16daki Ermeni sürgünleri ve katliamları meselesi de bu kalıba uymaktadır. Bu son derece yerinde bir tespittir, zira oldukça uzun bir süredir, bir buçuk milyon Ermeninin öldüğü yönündeki Ermeni milliyetçi anlatısı parlamento kararlarında, seçim kampanyalarında ve basında yer alan lobicilik faaliyeti tarazı yazılarda tekrarlanmış ancak hiçbir zaman ciddi demografik çalışmalar ve arşiv belgeleriyle desteklenmemiştir.

Ortona göre, Osmanlı arşivlerinde Ermenileri yok etmeye yönelik bir karara dair hiçbir kanıt bulunmaması nedeniyle, soykırım iddiası çıkarım yoluyla inşa edilmektedir. Bu çıkarım, sıklıkla 1915 sırasında ve sonrasında Ermeni kayıplarının abartılması üzerine kurulmuştur. Genellikle bu çıkarım, böylesine büyük kayıp rakamlarının soykırım kastı olmadan mümkün gerçekleşemeyeceği iddiasıyla birlikte sunulmaktadır. Buna karşılık olarak, ciddi tarihçiler yaşanan trajedinin ölçüsünün mutlaka kasıt belirtmeyeceği ve aynı dönemde Anadolu'daki Müslüman nüfusun kayıplarının da yaklaşık 2,5 ila 3 milyon olduğu yönündeki bariz gerçeğe dikkat çekmişlerdir.

Coğrafya, bu soykırım çıkarımı argümanının bir diğer ayağını oluşturmaktadır. Orton bu noktada şunları kaydetmektedir:

Sıklıkla dile getirilen bir argüman, sürgünlerin doğudaki işgalci Ruslarla ittifak halindeki Ermeni ayaklanmasına bir tepki olmak yerine, ne bir

askeri zorunluluk ne de savařın bir gereklilięi olduęu ve bunun da Anadoluda savař bölgesinden ok uzak yerlere yapılan srgnlerle kanıtlandığı ynndedir. Bu argmana gre, bylesine ayırım gzetmeyen bir politika, srgnlerin Soykırım Szleşmesinin diliyle Ermenilere Ermeni oldukları iin nceden tasarlanmış bir saldırının rts olduęunu gstermektedir. Bu tez daha en bařından sorunludur: zira aynı dnemde, İngiliz ve Fransızların Geliboluya ıkarma yapması [] onların da Ermeni komiteleriyle baęlantıları vardı [] alanını doęudan batıya genişletmiş, ayrıca İstanbul, İzmir ve Halepteki Ermeniler srgnden byk lde muaf tutulmuřtur.

Orton, aslında 1915te ne kadar Ermeninin sevk ve iskn edildięine iliřkin rakamlardaki dalgalanmalara ve grř ayrılıklarına dikkat ekmektedir. Bu rakamların bir kısmı siyasi amalı olarak ya savař zamanı propagandası ya da lobicilik faaliyeti olarak ortaya ıkmıřtır: Osmanlılara karřı savař propagandasından sorumlu İngiliz istihbarat grevlisi Arnold Toynbee, 1917 tarihli bir alıřmasında srgn sayısını 1,2 milyon olarak tahmin etmiřtir. te yandan, Avrupadaki Ermeni temsilcisi Boghos Nubar, 1918de toplam sayının 600.000 ila 700.000 olduęunu sylemiřtir. Ermeni davasına sempati duyan akademisyenler 1,2 ila 1,5 milyon arasında rakamlar vermiřlerdir. Ermeni yanlısı bazı akademisyenler 800 ila 850 bin civarında daha dřk rakamlar vermiřlerdir. Ortona gre, bu tahminlerde birkaç nemli faktr gz ardı edilmiřtir: Srgn sayılarına iliřkin geniş aralıklı bu hesaplardan řphelenmek iin bir neden, srgn kararı verilmeden nce Altı Vilayet [] Van, Bitlis ve Erzurum [] byk bir Ermeni g hareketinin yařanmış olması ve 1918e kadar, Osmanlılar ve Ruslar deęiřen bir cephe hattında řiddetle savařırken birkaç g dalgasının daha gerekleşmesidir. Rusya hakimiyetindeki Kafkasyaya kaan Osmanlı Ermenilerinin sayısı eřitli hesaplamalara gre 250.000 ila 400.000 arasında deęiřmektedir.

Aynı tutarsızlık, 1915te ve sonrasında hayatını kaybedenlerin sayısına iliřkin tartiřmalarda ve rakamlarda da grlmektedir. Toynbee propaganda amalı alıřmasında bu rakamı 600.000 olarak verirken, Ermeni liderleri ise 1919da Bu savař sırasında bir milyon Ermeni hayatını kaybetmiřtir iddiasında bulunmuřtur. Orton, rakamlar arasındaki byk farklılıęa dikkat ekerek, bu rakamlardan yola ıkarak hayatını kaybeden Ermenilerin sayısının 50.000 ila 1,5 milyon arasında herhangi bir noktada hesaplanabileceęini belirtmektedir. Bunun nedeni, bu tahminlerin ve rakamların biroęunun siyasi bir hedefle retilmiş olmasıdır. Buna doęrultuda Kyle Orton, bu demografik iddiaları deęerlendirirken bunlara ihtiyatla yaklařılması aęrısında bulunmaktadır:

Sonuç olarak, Ermeni meselesinde, son derece esnek ve güvenilir rakamların yer aldığı alışlagelmiş bir tabloyla karşılaşyoruz; temel veriler kulaktan dolma bilgiler ve belli bir gündem doğrultusunda çarpıtılmış durumda; varılan sonuçlar ise her biri sorgulanabilir varsayım ve yorum katmanlarına dayanıyor. Tek sahip olduğumuz bu tür rakamlar olabilir, ancak bu onları daha güvenilir yapmamaktadır. Bu istatistikler üzerinde inceleme yapmaya çalışmak, araştırmacıya yolunu bulma konusunda o kadar çok özgürlük tanır ki bu araştırmacının kendi macerasını seçmesine dönüşmektedir.

1,5 milyon Ermeni kaybı rakamı sembolik bir ifade olarak seçilmiş ve yayılmıştır. Yıllar içinde, 1915 olaylarına ilişkin Ermeni iddialarının temel taşlarından biri haline gelmiştir. Lobiciler ve siyasetçiler tarihsel hakikatlerin aleyhine olacak şekilde bu rakamları kişisel çıkarları için çok sık suiistimal etmişlerdir.

Son dönemde, Ermenistandaki Paşinyan hükümeti de bu yaklaşımın sorunlara işaret ederek, 1915 olaylarının daha objektif bir şekilde anlaşılması çağrısında bulundu. Özellikle, Ermeni milletvekili ve Paşinyan'ın yakın müttefiki Andranik Koçaryan, Başbakan Nikol Paşinyan'ın, bu trajik olayların gerçek temeller üzerinden belgelenebilmesi amacıyla kurbanların isimlerinin derlenmesi çağrısında bulunduğunu belirtti. (<https://oc-media.org/armenian-mp-accused-of-promoting-genocide-denial/>) Bu açıklamaların ardından hem Ermenistan içinde hem de diasporada ortaya sert tepkiler, olayların soğukkanlı bir şekilde analiz edilmesinin imkânsız olmasa bile hâlâ son derece güç olduğunu göstermektedir. Orton'un makalesinin altını çizdiği gibi, bu rakamlar dikkatle ele alınmalı ve belli bir şüpheyile karşılanmalıdır.

[1] Kyle Orton, "The Numbers Game for the 1915 Armenian Catastrophe," Kyle Orton's Blog, <https://www.kyleorton.com/p/the-numbers-game-for-the-1915-armenian-catastrophe>.

Yazar Hakkında :

Atıfta bulunmak için: AVİM, . 2026. "ERMENİ İDDİALARININ DEMOGRAFİK BOYUTU ÜZERİNE KYLE ORTON'IN BİR DEĞERLENDİRMESİ." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2026 / 102. Ekim 20. Erişim Ekim 30, 2026. <https://www.avim.org.tr/public/index.php/tr/Yorum/ERMENI-IDDIALARININ-DEMOGRAFIK-BOYUTU-UZERINE-KYLE-ORTONE-IN-BIR-DEGERLENDIRMESI>

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE

Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax:** +90 (312) 438 50 26

 @avimorgtr

 <https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi>

E-Posta: info@avim.org.tr

<http://avim.org.tr>

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır